

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Työttömyyden pitkittyessä aleneva työttömyysturva saattaa kannustaa aktiiviseen työnhakuun ja nopeampaan työllistymiseen niitä työnhakijoita, joiden työllistymiselle ei ole esimerkiksi työkykyyn tai osaamiseen liittyvää estettä.

Ensimmäinen, 40. työttömyyspäivän kohdalla tapahtuva ansiopäivärahan aleneminen tulee hyvin varhaisessa vaiheessa työttömyyttä siihen nähden, että rekrytointiprosessit haku- ja haastattelukierroksineen vievät usein yli kuukauden. Vantaan ja Keravan kuntakokeilussa vain 10,5 % työttömistä työnhakijoista ehti työllistyä ensimmäisen kuukauden aikana.

Lausuttavaa palkkatuetta työtä ja työssäolohtoa koskevasta ehdotuksesta?

Palkkatukityön tavoitteena on luoda polkuja avoimille työmarkkinoille. Työttömillä on vähemmän kannustimia ottaa vastaan palkkatukityötä, jos työssäoloehto ei kerry palkkatuetusta työstä. Esityksessä todetaan, että siinä esitetyt työllisyysvaikutusarviot ovat suuntaa antavia, sillä erilaisten kohderyhmien reaktiot kannustimien muutoksiin voivat erota toisistaan.

Lisäksi työssäoloehdon kertymisen poistamisella palkkatukityöstä voi olla kielteisiä tasavaroaikutuksia. Esityksessä todetaan, että ehdotetut muutokset työssäoloehdon kertymiseen palkkatuetussa työssä voivat vaikuttaa enemmän naisiin kuin miehiin.

Palkkatuki myönnetään työnantajalle ja sitä hakee työnantaja. Nuorten ja maahanmuuttajataustaisten työllistämiseen saa palkkatukea heti työttömyyden alettua. Voi syntyä lisäksi tilanne, jossa työllistettävä ei hahmota, että työnantaja hakee hänestä palkkatukea, puhumattakaan siitä, että hän ymmärtäisi sen vaikuttavan työssäoloehdon kertymiseen. Kun lisäksi nykyään palkkatukea voi saada monta kertaa peräkkäin, kunhan välissä työnantaja vaihtuu, voi tästä aiheutua, että pitemmän työssäoloajan jälkeenkään ei pääse ansiosidonnaiselle, vaikka olisikin maksanut työttömyyskassan jäsenmaksuja.

On tärkeää, että alentuneesti työkykyisten osalta asiaan on lisätty poikkeus, vaikka tämä tekeekin kokonaisuudesta monimutkaisemman. Mm. vammaisilla henkilöillä koko työura voi koostua pitkälti

palkkatukityöstä ja ilman poikkeusta he jäisivät pysyvästi ansiosidonnaisen ja peruspäivärahan ulkopuolelle jatkuvasta työskentelystä huolimatta.

Lausuttavaa työllistämismääräytteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

Kunnan työllistämismääräytteen poisto on perusteltua, sillä työllisyyspalveluiden kokemuksen mukaan velvoitettytyöllistämisen työllistävä vaikutus on vähäinen. Järjestelmä palvelee pikemminkin mahdollisuutta palata ansiosidonnaiselle työttömyysturvalle ja pysyä sillä eläkeikänsä asti. Suurelle osalle velvoitettytyöpaikkaan oikeutetuista ei ole tarjolla paikkoja, jotka vastaisivat näiden osaamista ja työkokemusta, mistä johtuen puolen vuoden työskentely ei useinkaan johda kestävämpään työllistymiseen.

Lisäksi rajatuille ikäryhmille suunnatut poikkeukset työttömyysturvalainsäädännössä lisäävät järjestelmän monimutkaisuutta ja vähentävät sen ymmärrettävyyttä ja läpinäkyvyyttä.

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdoista ja ansiopäivärahan määrää koskevista ikäsidonnaisista poikkeuksista?

Viitaten kohdan kolme (lausuttavaa työllistämismääräytteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta) vastaukseen, muutokset ovat perusteltuja.

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

-

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

On selvä riski siihen, että kunnan työttömyysturvamenot lisääntyvät tulevaisuudessa, jos palkkatuettu työ ei kerrytä työssäoloehdoista eikä ”nollaa työttömyyslaskuria”.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjänsä)?

Työllistämismääräytteen luopuminen jossain määrin yksinkertaistaa työttömyysturvaan liittyviä tehtäviä ja vähentää kunnan velvollisuuksia. Muutoksen vaikutus on kuitenkin pieni. Toisaalta muutokset ansiosidonnaiseen ja palkkatukeen jossain määrin lisäävät monimutkaisuutta ja työmäärää. Te-hallinnossa ja kuntakokeiluissa toimitaan tällä hetkellä erittäin niukoilla resursseilla suhteessa lain velvoitteisiin, joten lakimuutosten vaikutukset tulee aina huomioida myös resursoinnissa.

Esityksessä todetaan, että muutokset lisäävät siirtymävaiheessa työttömyysturvaetuuden maksajien neuvontatyötä sekä tarvetta tiedottamiseen ja henkilöstön kouluttamiseen. Samankaltainen väliaikainen työmäärän kasvu toteutuu todennäköisesti myös työvoimaviranomaisen toiminnassa.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

-

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Muutosten jälkikäteisarvioinnissa tulisi huomioida välittömien säästövaikutusten lisäksi pitkäaikaiset vaikutukset niiden henkilöiden työuriin, joita muutokset koskevat. Tulorekisteriä tulisi voida hyödyntää eri työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointiin. Esimerkiksi tulorekisterin avulla voitaisiin arvioida, miten palkkatuella työskennelleiden ja muiden työttömien työnhakijoiden ansiot kehittyvät ennen ja jälkeen muutosten. Lisäksi tulisi seurata, lisääntykö toimeentulotuen käyttö työttömillä työnhakijoilla.

Koska esityksen ehdotuksilla ja jo aiemmin hallituksen esityksessä HE 73/2023 vp esitetyillä lakimuutoksilla on yhteisvaikutuksia, olisi tarkoituksenmukaista, että vaikutuksia olisi arvioitu jo nyt etupainotteisesti.

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Esitettyjä muutoksia on tarkoitus soveltaa 2.9.2024 alkaen. TE-palveluiden siirto kuntiin on aktiivisessa valmistelussa, joka on suuri ponnistus koko työvoimahallinnon kentälle. Ajallisesti lähemmäksi voimaan tulevat lakiuudistukset hankaloittavat toimeenpanoa ja lisäävät kuormitusta tilanteessa, jossa muutokset työvoimapalveluissa ovat muutenkin hyvin suuria. TE-hallinnon ja kuntakokeilun henkilöstön työhön vaikuttavien lakimuutosten voimaantulon ajoittamisessa tulisi huomioida TE24-uudistuksen voimaantulo 1.1.2025.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Lausuntopyyntöä todetaan, että esitys on luonteeltaan kiireellinen ja siinä esitettyjä muutoksia on tarkoitus soveltaa 2.9.2024 alkaen, mistä johtuen toimeenpanijoille halutaan varata riittävä aika valmistautua muutosten toimeenpanoon.

Olisi ollut suotavaa, että myös lausunnonantajille olisi annettu riittävä aika lausuntojen laatimiseen ottaen huomioon kuntien hallintosääntöjen edellyttämä päätöksentekomenettely. Käytännössä lausuntopyyntöä lähettäminen 22.12.2023 juuri ennen joulun pyhiä kavensi todellista lausuntoaikaa.

Tarpeettoman lyhyt lausuntoaika heikentää lainvalmistelun ja siten myös lainsäädännön tasoa.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vaille oleville nuorille asetettua seuraamusta?

Vantaan ja Keravan kuntakokeilussa työllistyi vuonna 2023 palkkatuella kaikkiaan 636 työnhakijaa, joten se on kokonaisuuden kannalta merkittävä työllistämisen väline (18.12.2023 työttömiä ja lomautettuja oli kuntakokeilussa kaikkiaan 13 789).

Taloudellisten vaikutusten arviointi edellyttäisi tarkempaa tietoa siitä, kuinka paljon työnhakijoiden halukkuuteen ottaa vastaan palkkatukityötä vaikuttaa se, että se kerryttää työssäolovelvoitetta, ja millä prosenttiosuudella tämä lisää työnhakijoiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille palkkatukijakson päätyttyä. Nykyinen käytettävissä oleva data ei tue tämän arvioimista. Mikäli tulorekisteriä olisi mahdollisuus hyödyntää nykyistä laajemmin työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin, olisi sieltä mahdollisesti saatavissa tarvittavaa dataa asian tutkimiseen.

Isotalus Birgit
Vantaan kaupunki/sihteeristö